

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA POTRZEBY I UWARUNKOWANIA

Tom
II

Bezpieczeństwo współczesnego człowieka

Redakcja naukowa
Mirosław Minkina
Agnieszka Filipek
Joanna Wązniewska

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Wydział Humanistyczny, Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa
Transdyscyplinarne Centrum Badania Problemów Bezpieczeństwa
im. prof. K. Bogdańskiego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA POTRZEBY I UWARUNKOWANIA

Tom II
Bezpieczeństwo współczesnego człowieka

Redakcja naukowa

Mirostław Minkina
Agnieszka Filipek
Joanna Ważniewska

Siedlce 2016

<http://wiadomosci.wp.pl/kat,138834,title,Wojny-klimatyczne-Nadchodzi-nowa-era-konfliktow-zbrojnych,wid,18035003,wiadomosc.html>

<http://www.computerworld.pl/news/383495/Wojny.w.cyberprzestrzeni.html>

<http://www.bankier.pl/wiadomosc/Ksiaze-Karol-Zmiany-klimatu-przyczyna-wojny-w-Syrii-3445298.html>

<http://www.money.pl/gospodarka/raporty/artykul/panstwo-islamskie-ma-w-budzenie-2-2-mld,98,0,1952354.html>

Międzynarodowe zabiegi dyplomatyczne w kwestii wojny w Syrii w latach 2011-2014

International diplomatic efforts in the scope of the war in Syria from 2011 till 2014

Streszczenie: Trwająca w dalszym ciągu wojna w Syrii powoduje bardzo duże zagrożenie dla pokoju Bliskiego Wschodu. Działania dyplomatyczne, które od początku zamieszek w Syrii posiadają swoje oddziaływanie stymuluje sytuację w kraju. Zabiegi dyplomatyczne posiadają w swoich założeniach pewne zasady stopniowości metod i środków w celu rozwiązania konfliktu. Z biegiem wydarzeń kolejne państwa i organizacje wyrażają swoje opinie i chęć zaangażowania się w proces rozwiązania konfliktu w Syrii.

Słowa kluczowe: Syria, wojna, pokój, dyplomacja

Abstract: The ongoing war in Syria poses a serious threat for the peace in the Middle East. Diplomatic activities, which have their influence since the beginning of riots, stimulate the situation in the country. Diplomatic efforts assume certain principles of the gradual use of methods and means in order to resolve the conflict. In the course of time, more and more countries and organizations declare their opinions and the will to involve in the process of resolving the conflict in Syria.

Keywords: Syria, war, peace, diplomacy

Wstęp

Sytuacja w Syrii jaka ma miejsce w bliskim nam czasookresie jest wynikiem wieloletnich oddziaływań na społeczność Bliskiego Wschodu. Syria jako państwo w szczególności doświadcza pożogi wojny w ostatnim pięcioleciu, jednak warto zauważyć, że od wieków tereny te były miejscem licznych walk i zmienności przynależności do wielu państw. Począwszy od Cesarstwa rzymskiego, Bizancjum, Arabów, aż po panowanie Egiptu i Imperium Osmańskiego. Początek XX w. to czas wpływów francuskich, natomiast od 1945 r. Syrią rządzi Socjalistyczna Partia Odrodzenia Arabskiego Baas¹.

¹ F. Jomma, *System polityczny Syrii a "Arabska Wiosna Ludów". Reforma państwa czy upadek reżimu?, [w:] Bunt czy rewolucja? Przemiany na Bliskim Wschodzie po 2010 roku*, K. Górak-Sosnowska, K. Pachniak (red. nauk.), Łódź 2010, s. 125-126.

Początkiem zamieszek w Syrii była postawa prezydenta Baszszar al-Asada, który nie przeprowadzał niezbędnych reform gospodarczo-politycznych. Taka sytuacja spowodowała liczne demonstracje na początku 2011 r., w których ginęli kolejni Syryjczycy². Tragiczna sytuacja w kraju zwróciła swoją uwagę państw oraz organizacji międzynarodowych, również tych, do których jeszcze należała Syria.

Dzięki dostępnym źródłom³ oraz literaturze przedmiotu pragnę w poniższym artykule ukazać w zarysie procesy reagowania i angażowania się poszczególnych instytucji w celu, jak same uważają, zażegnania konfliktu na szerszą skalę. Całość treści podzielę na trzy części, które w sposób chronologiczny prezentują główne etapy zmagania dyplomatycznych służących jak najsukuczniejszemu zażegnaniu dalszemu rozlewowi krwi w Syrii.

Pierwsze reakcje międzynarodowe na wydarzenia w Syrii w 2011 r.

Jako pierwsze państwo, które złożyło oficjalny protest wobec sytuacji, jaka miała miejsce w Syrii były Stany Zjednoczone. Sekretarz stanu USA Hillary Clinton, dnia 27 marca 2011 r. potępiła stosowane metody wobec demonstrantów w tym kraju. Jednocześnie, co należy zaznaczyć wykluczyła jakąkolwiek interwencję zbrojną sił USA. Zauważyła również potrzebę rozmów pokojowych oraz potrzebę reform politycznych i gospodarczych, co było głównym postulatem protestującej ludności⁴. Co prawda według danych „Reuters”, wcześniej, 24 marca 2011 r. zareagowały Francja i Niemcy, jednak powyższe państwa złożyły jedynie propozycję dialogu i zachęcali do demokratycznych wyborów⁵. Kolejnym krajem była Turcja, która kolejnego dnia skierowała do Syrii apel o przeprowadzenie reform społecznych⁶. Również USA dnia 29 marca 2011 r. mówiły o konieczności przeprowadzenia reform w Syrii. Pomimo prób przekonywania ze strony władz o próbach reform, sytuacja jedynie się zaostrzała. Ustępstwem ze strony prezydenta Baszszar al-Asada miał być zniesiony stan wyjątkowy dnia

² J. Zdanowski, *Bliski Wschód 2011: bunt czy rewolucja?* Kraków 2011.

³ Do źródeł należy wymienić literaturę przedmiotu, oraz różnorodne materiały ukazujące się w Internecie pochodzące ze stron anglojęzycznych, niemieckich, francuskich, rosyjskich, polskich oraz strony angielskojęzyczne z terenów Bliskiego Wschodu. Wykaz znajduje się w bibliografii na końcu pracy.

⁴ Antjak,mtom, *Koniec stanu wyjątkowego. Po 48 latach*,

<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/koniec-stanu-wyjatkowego-po-48-latach,165773.html> (odczyt 20.05.2015).

⁵ *France urges Syria to embrace dialogue, change*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-france-idUSTRE72N1W020110324>; B. Rohan, J. Irish, C. Bremer, *Germany urges Syria to halt violence, launch talks* <http://www.reuters.com/article/us-syria-france-germany-idUSTRE72N49O20110324> (odczyt 20.10.2015).

⁶ L. Baker, A. Croft, M. Abbas, *EU discussing possible sanctions on Syria: diplomat*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-hague-idUSTRE73P50020110426> (odczyt 20.10.2015).

21 kwietnia 2011 r., wprowadzony przed 48 laty⁷. Pomimo faktu zniesienia stanu wyjątkowego w dalszym ciągu trwały demonstracje, a władze jeszcze intensywniej reagowały na sytuację w kraju. Dlatego kolejną reakcją międzynarodową był apel Organizacji Narodów Zjednoczonych i ponownie prezydenta USA, Baracka Obamy z dnia 22 kwietnia 2011 r., który między innymi zwrócił uwagę na możliwość wprowadzenia sankcji w celu powstrzymania represji⁸. Dwa dni później Wielka Brytania postanowiła wycofać swoich obywateli z Syrii i oficjalnie potępiła rozprawianie się z demonstrantami⁹.

Kolejnym bardzo ważnym wydarzeniem na początku wojny w Syrii było wydarzenie z dnia 25 kwietnia 2011 r., kiedy to państwa Unii Europejskiej jak Francja, Niemcy, Wielka Brytania i Portugalia rozmawiały ze Stanami Zjednoczonymi na temat ochrony protestantów w Syrii, nawiązując w ten sposób wspólne starania dyplomatyczne. Kolejnego dnia debatowano również nad możliwością wprowadzania sankcji wobec Syrii¹⁰. Istotną reakcją było zachowanie się Rosji i Chin, które skrytykowały taką ideę¹¹. Do sankcji jednak doszło dnia 10 maja, kiedy to objęto 13 najważniejszych osób w Syrii sankcjami w tym m.in. brata prezydenta Mahera al-Asada¹².

Następną wspólną inicjatywą USA i EU było zwołanie dnia 29 kwietnia 2011 r. obrad z przedstawicielami Ligi Arabskiej dotyczących sytuacji w Syrii. Warto zauważyć, że na spotkaniu Francja i Anglia były przeciwne zaproszeniu do rozmów Syrii, natomiast Rosja, Chiny oraz Pakistan negatywnie odniosły się do takich spotkań¹³. Wyjątkowo spektakularnym wydarzeniem był fakt rozmów

⁷ Assad, *Syria on road to 'comprehensive reforms'*, <http://www.hurriyetaidailynews.com/assad-syria-on-road-to-comprehensive-reforms.aspx?pageID=438&n=assad-syria-on-road-to-comprehensive-reforms> (odczyt 20.05.2015).

⁸ *European Powers Draft UN Condemnation Of Syrian Crackdown* https://www.ecoi.net/local_link/159096/261823_en.html (odczyt 20.10.2015)

⁹ *ib*, *Sytuacja w Syrii gwałtownie się pogarsza, opuścić kraj*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Sytuacja-w-Syrii-gwaltownie-sie-pogarsza-opuszczenie-kraj,wid,13349077,wiadomosc.html?icaid=1161e7> (odczyt 20.10.2015).

¹⁰ L. Baker, A. Croft, M. Abbas, *EU discussing possible sanctions on Syria: diplomat*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-hague-idUSTRE73P50020110426>(odczyt 20.10.2015).

¹¹ E. Beech, *EU powers push U.N. council to condemn Syria: envoys* <http://www.reuters.com/article/us-syria-un-idUSTRE73O49Q20110425> (odczyt 20.10.2015).

¹² JS/PAP, *Brat prezydenta Syrii na czele listy osób objętych sankcjami UE*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/brat-prezydenta-syrii-na-czele-listy-osob-objetych-sankcjami-ue/g1ggt> (odczyt 20.05.2015); Aw/PAP, *Władze Syrii: sankcje USA służą interesom Izraela*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Wladze-Syrii-sankcje-USA-sluzą-interesom-Izraela,wid,13423997,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

¹³ L. Charbonneau, P. Worsnip, *U.N. rights body condemns Syria, orders probe*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-un-rights-idUSTRE73R5NX20110429> (odczyt 20.10.2015)

telefonicznych sekretarza generalnego ONZ Bana Ki Mura z Asadem, które trwały od maja 2011 r. Niestety nie przynosiły oczekiwanych rezultatów¹⁴.

Kolejnymi organizacjami, które zaangażowały się w rozwiązywanie problemu w Syrii ofiarowując wsparcie humanitarne był Czerwony Krzyż, który 6 maja 2011 r. zaoferował swoją pomoc¹⁵. Z biegiem czasu wypowiadały się kolejne organizacje i kraje. Swoje „zbulwersowanie” okazała również grupa G8¹⁶. Czyni to również Al-Kaida¹⁷. Kolejną ważną instytucją potępiającą zbrodnie w Syrii była Liga Arabska, która 8 sierpnia 2011 r. zaapelowała o położeniu kresu sytuacji w Syrii¹⁸. Przewodniczący Ligii Nabil al-Arabi naciskał na zakończenie przemocy w Syrii¹⁹, natomiast prezydent Arabii Saudyjskiej Abd Allah wezwał swojego ambasadora Syrii i odniósł się krytycznie do sytuacji, jaka ma miejsce w Syrii, twierdząc: „albo wybieriecie rozsądek, albo pogrąży się w zamęcie i destrukcji”²⁰.

Warto zauważyć, że na temat niepokojącej sytuacji na Bliskim Wschodzie, debatowali biskupi zgromadzeni na Specjalnym Zgromadzeniu Synodu Biskupów poświęconemu Bliskiemu Wschodowi w październiku 2010 r. W nawiązaniu do powyższego spotkania papież Benedykt XVI odniósł się w corocznym Orędziu na Światowy Dzień Pokoju 2011 r.²¹

Działania dyplomatyczne państw oraz instytucji w latach 2011-2012

Po zakończeniu wstępnych apeli o zaprzestanie rozlewu krwi rozpoczęły się masowe obserwacje wydarzeń jakie miały miejsce w Syrii. Tragicznym wydarzeniem był opublikowany dnia 18 sierpnia 2011 r. raport Komisarza ONZ od Praw Człowieka, w którym stwierdzono naruszenie praw człowieka. Wydarzenia w Syrii określono jako zbrodnie przeciwko ludzkości. Całość raportu była

¹⁴ L. Charbonneau, *UN to Assad: Military force on civilians must stop*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-un-idUSTRE7752N720110806> (odczyt 20.10.2015).

¹⁵ S. Nebehay, *Red Cross delivers first relief aid to Deraa*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-redcross-idUSTRE7446P120110506> (odczyt 20.10.2015).

¹⁶ G. De Clercq, *G8 "appalled" by Syria, warns of "further measures"*, <http://www.reuters.com/article/us-g8-syria-communiqué-idUSTRE74Q4V720110527> (odczyt 20.10.2015).

¹⁷ PAP, *Al-Kaida po stronie Syryjczyków*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/al-kaida-po-stronie-syryjczykow,179457.html> (odczyt 20.10.2015).

¹⁸ ah,aw, *Albo wybieriecie rozsądek, albo zamęt i destrukcję*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Albo-wyberiecie-rozsadek-albo-zamet-i-destrukcje,wid,13666723,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015)

¹⁹ A. Samir, *Arab League: don't expect "drastic" steps over Syria*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-arabs-idUSTRE7771WG20110808> (odczyt 20.10.2015).

²⁰ ah,aw, *Albo wybieriecie rozsądek, albo zamęt i destrukcję*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Albo-wyberiecie-rozsadek-albo-zamet-i-destrukcje,wid,13666723,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

²¹ Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 r.* „LO” 2011/2, s. 4-5.

drastyczna i naruszała wszelkie konwencje, do których zobowiązała się Syria²². Kolejnym etapem działań Rady Praw Człowieka ONZ było ogłoszenie 23 sierpnia 2011 r. rezolucji w sprawie zbadania możliwości prowadzenia zbrodni przeciwko ludzkości w Syrii. Ostatecznie Rada Bezpieczeństwa nie podjęła projektu rezolucji ze względu na sprzeciw Rosji i Chin. W związku z wetem rozgorzała gorąca dyskusja na temat prowadzonych działań w Syrii²³. Dyskusja trwała wiele miesięcy.

Ważnymi inicjatywami ze strony frontu Ligi Państw Arabskich, była decyzja podjęta 12 listopada 2011 r., która doprowadziła do zawieszenia Syrii w prawach członka Ligii²⁴. Jednocześnie jednak Turcja wraz z Ligą Arabską zastrzegły sobie brak interwencji zagranicznej w Syrii²⁵. W odpowiedzi na zmasowane opinie, prezydent Syrii zgadza się na wprowadzenie do Syrii obserwatorów. Jest to kolejny etap rokowań oraz reakcji międzynarodowej w Syrii²⁶. Było to jednak wynikiem obaw ze strony Syrii, że zostaną wprowadzone sankcje Państw Arabskich²⁷. Tak też się stało już wkrótce. Koniec listopada dla Syrii był ciężki. Po nie dopuszczeniu obserwatorów, Liga Arabska nałożyła sankcje do których przyłączyła się Unia Europejska i USA²⁸.

Pod koniec 2011 r. dnia 26 grudnia Liga Arabska postanowiła wysłać do Syrii obserwatorów w liczbie 50 osób²⁹. Po licznych wydarzeniach związanych z ich obecnością i składanych relacji nie zmieniły nastawienia rządu Syrii do opozycji, która w dalszym ciągu ponosiła liczne straty. W związku z brakiem efektu obserwatorów Ligii, inicjatywę przejęli obserwatorzy z ONZ³⁰. Jednak i ich wyniki były znikome. Przede wszystkim nie zapewniono obserwatorom

²² Mp, ap/PAP, *Torturowali, strzelali, by zabić - dramatyczny raport*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Torturowali-strzelali-by-zabic-dramatyczny-raport,wid,13699334,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

²³ ONZ, *potępia łamanie praw człowieka Syrii*, https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/hr_syria/id652735/ (odczyt 20.10.2015).

²⁴ (meg)PAP, *Liga Arabska zawiesiła Syrię*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Liga-Arabska-zawiesila-Syrie,wid,13980488,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

²⁵ (po)PAP, *Interwencji w Syrii nie będzie*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Interwencji-w-Syrii-nie-będzie,wid,13992726,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

²⁶ (po)PAP, *Brutalny reżim zgadza się na obserwatorów "co do zasady"*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Brutalny-rezim-zgadza-sie-na-obszernikow-co-do-zasady,wid,14000737,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

²⁷ (po)PAP, *Ostatnie godziny ultimatum dla Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Ostatnie-godziny-ultimatum-dla-Syrii,wid,14022656,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

²⁸ Al. Jazeera, *Arab League approves Syria sanctions*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/11/20111127143750187116.html> (odczyt 20.10.2015)

²⁹ *Syria unrest: Protest in Homs as peace monitors arrive*, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-16334352> (odczyt 20.05.2015).

³⁰ Mn/fac/k/PAP, *Syria: misja obserwatorów to "fiasko"*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/syria-misja-obszernikow-to-fiasco,196392.html> (odczyt 20.05.2015).

podstawowego poziomu bezpieczeństwa, ponieważ obserwatorzy byli wielokrotnie ostrzeliwani³¹. Pomimo zwiększania ilości obserwatorów rola ich nie odegrała większej roli w pertraktacjach pokojowych w Syrii, dlatego 28 stycznia 2012 r. podjęto decyzję o zawieszeniu misji obserwatorów³².

Dnia 31 stycznia 2012 r. Liga Arabska wspólnie z USA zażądały od Rady Bezpieczeństwa ONZ przyjęcia rezolucji w kwestii Syrii. Tradycyjnie po raz drugi sprzeciwiła się Rosja i Chiny³³, które dnia 4 lutego zablokowały projekt rezolucji ustalony przez Radę Bezpieczeństwa ONZ³⁴.

Zaskakującym wydarzeniem było zakończenie misji obserwacyjnych przez Państwa Ligi Arabskiej, która wezwała Radę Bezpieczeństwa ONZ do wysłania sił rozjemczych w celu zakończenia przemocy w Syrii³⁵.

Kolejną inicjatywą pokojową w marcu i kwietniu 2012 r., którą podjął Kofi Annan, było spotkanie się z Basszarem al-Asadem. Wydarzenie miało miejsce w Damaszku i dotyczyło zakończenia prześladowania opozycjonistów. Podczas rozmowy doszło do zapewnienia, do którego doszły w międzyczasie państwa arabskie i Rosja, że należy wysłać do Syrii niezależnych obserwatorów w tym zapewnić pomoc humanitarną³⁶. Następnie 13 marca Kofi Annan spotkał się z przywódcą powstania Burthanem Ghalijunem, gdzie omawiano kwestie zakończenia wojny oraz poruszono zagadnienia współpracy międzynarodowej³⁷. Kofi Annan był także w Rosji i Chinach. Całość zmagania pokojowych ze strony byłego sekretarza generalnego ONZ Kofiego Annana zostało ujęte w sześciopunktowym planie pokojowym Kofiego Annana³⁸. W wyniku zabiegów dyploma-

³¹ Sol/PAP, *Obserwatorzy ranni - winny syryjski reżim*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Obserwatorzy-ranni-winnym-syryjski-rezim,wid,14153592,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

³² Ps/PAP, *Liga Arabska zawiesza misję obserwacyjną w Syrii*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,11049650,Liga_Arabska_zawiesza_misje_obserwacyjna_w_Syrii.html (odczyt 20.05.2015).

³³ A. Samir, *Arab League chief heads to U.N. over Syria*, <http://www.reuters.com/article/us-syria-league-un-idUSTRE80S0CM20120129>(odczyt 20.10.2015); jpo, PAP, *"Tam wciąż działa maszyna do zabijania"*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Tam-wciaz-dziala-maszyna-do-zabijania,wid,14214134,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

³⁴ mz, PAP, *Cały świat jednoczy się przeciw postawie Rosji i Chin*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Caly-swiat-jednoczy-sie-przeciw-postawie-Rosji-i-Chin,wid,14226272,wiadomosc.html?icaid=116278> (odczyt 20.10.2015).

³⁵ jak/mn/bgr, *Liga Arabska chce wysłania wojsk do Syrii*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/liga-arabska-chce-wyslania-wojsk-do-syrii,200313.html>(odczyt 20.10.2015).

³⁶ gak, PAP, *Padł kolejny bastion rebelii. Żołnierze Asada w Idlib*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/padl-kolejny-bastion-rebelii-zolnierze-asada-w-idlib,203235.html> (odczyt 20.10.2015).

³⁷ Al Jazeera, *Syria's Assad sets parliamentary poll date*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/03/2012313101752849363.html> (odczyt 20.10.2015).

³⁸ gak, PAP, *Jednogłośnie za Annanem i jego planem pokojowym*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/jednoglosnie-za-annanem-i-jego-planem-pokojowym,204402.html> (odczyt 20.10.2015).

tycznych dnia 10 kwietnia dokonano zawieszenia broni na 48 godzin³⁹. Jednak umowa nie została przestrzegana przez rząd i nie zakończyło to konfliktu⁴⁰.

Ważną inicjatywą skupiającą wiele państw były Konferencje „Przyjaciół Syrii”. Interesującym pod względem składu była II Konferencja „Przyjaciół Syrii”, która odbyła się w Stambule dnia 1 kwietnia 2012 r. W Konferencji udział wzięło przedstawiciele 83 państw oprócz Rosji i Chin. Wynikiem spotkania było uznanie Narodowej Rady Syryjskiej za jedyną legalną władzę w Syrii. Nie podjęto natomiast innych wiążących decyzji⁴¹. Po konsultacjach w wyniku nie przestrzegania planu Annana postanowiono na podstawie rezolucji nr 2042 Rady Bezpieczeństwa ONZ wysłać dnia 14 kwietnia do Syrii kolejnych obserwatorów⁴². Pomimo kolejnych zmagani dyplomatycznych w dalszym ciągu były łamane zasady pokojowe Annana, dlatego oficjalnie z końcem maja 2012 r. uznano plan Annana za niepowodzenie⁴³. Natomiast dnia 16 czerwca zawieszono misję UNSMIS (United Nations Supervision Mission in Syria)⁴⁴. Podczas gdy dnia 31 sierpnia 2012 r. wygasł mandat misji⁴⁵. W obliczu wydarzeń rebelianci domagali się przemianowania misji dyplomatycznej na misję pokojową, co nie przyniosło odzewu⁴⁶.

Działania militarne w Syrii w latach 2012-2013

Echa udziału wojsk na terenie Syrii były wielokrotnie rozważane w ramach spotkań Unii Europejskiej i ONZ. Jako pierwsze z inicjatywą występowały Państwa Ligi Arabskiej. Jednak sytuacja zaogniła się samoistnie, kiedy został zestrzelony przez syryjską obronę lotniczą turecki myśliwiec RF-4E Phantom

³⁹ mp, PAP, Walki w Syrii zakończą się 10 kwietnia?, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Walki-w-Syrii-zakoncza-sie-10-kwietnia,wid,14382423,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁴⁰ J. Muir, *Syria clashes blight ceasefire hopes*, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17661878> (odczyt 20.05.2015).

⁴¹ Al Jazeera, *Syria's 'friends' urge Annan to set timeline*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/04/20124114339559610.html> (odczyt 20.10.2015).

⁴² adso/gak, *Zielone światło dla obserwatorów*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zielone-swiatlo-dla-obszernikow,206879.html> (odczyt 20.10.2015)

⁴³ Mp/PAP, *Dowódca syryjskich rebeliantów: nie powiodł się plan pokojowy*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Dowodca-syryjskich-rebeliantow-nie-powiodl-sie-plan-pokojowy,wid,14532955,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

⁴⁴ Asł, pszl, kaien, *ONZ zawiesza misję w Syrii*, <http://www.tvp.info/7737987/swiat/onz-zawiesza-misje-w-syrii> (odczyt 20.05.2015).

⁴⁵ sol, bart, ib, IAR, PAP, *Koniec misji obserwatorów ONZ w Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Koniec-misji-obszernikow-ONZ-w-Syrii,wid,14849847,wiadomosc.html>

⁴⁶ Jak/gak, PAP, *Rebelianci: Koniec z zawieszeniem broni, wznowiliśmy ataki*, [http://www.tvn24.pl/wiadomosci- \(odczyt 20.10.2015\),ze-swiata,2/rebelianci-koniec-z-zawieszeniem-broni-wznowilismy-ataki,255764.html](http://www.tvn24.pl/wiadomosci- (odczyt 20.10.2015),ze-swiata,2/rebelianci-koniec-z-zawieszeniem-broni-wznowilismy-ataki,255764.html) (odczyt 20.05.2015).

dnia 22 czerwca 2012 r.⁴⁷. Po wielokrotnych wymianach zdań, do Syrii wkroczyły tureckie myśliwce F-16⁴⁸. Kolejnym krajem, który zbrojnie wkroczył na tereny Syrii była Anglia. Według danych wywiadowczych Izraela dnia 26 czerwca wkroczyło wojsko celem stworzenia sfery buforowej wzdłuż granicy pomiędzy Syrią i Turcją⁴⁹. Następną siłą, która wkroczyła do walk w lipcu byli kurdyjscy rebelianci (Powszechne Jednostki Ochrony-YPG, którzy walczyli praktycznie ze wszystkimi wokół swojej strefy obecności)⁵⁰. Natomiast ostatecznie dnia 19 lutego 2013 r. swoje siły militarne skierowała przeciwko reżimowi Asada⁵¹.

Kolejne zmagania dyplomatyczne miały miejsce w Genewie 30 czerwca 2012 r. w którym wzięły udział państwa Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz Turcja, Kuwejt, Katar i Irak gdzie dyskutowano na temat powołania w Syrii rządu jedności narodowej, jednak przy sprzeciwie Rosji zamierzenia nie doszły do skutku⁵². Również państwa z grupy „Przyjaciół Syrii” (ponad 100 delegacji ze świata) spotkały się w Paryżu dnia 6 lipca 2012 r. Oprócz dotychczasowych postulatów ustąpienia prezydenta i kolejnych sankcji zaproponowano zakaz lotów nad Syrią i utworzenie humanitarnego korytarza dla uchodźców. Rosja i Chiny zbojkotowały spotkanie. W dalszym ciągu zachęcano do utrzymywania planu pokojowego Annana⁵³, który zrezygnował z roli mediatora pokojowego z ramienia ONZ przy wsparciu wielu państw w tym Rosji, Chin i Iranu⁵⁴. Po zakończeniu obrad, Rosja odpowiedziała, że nie popiera żadnych polityków i władz w Syrii, jedynie

⁴⁷ PAP, TV, *Odnaleziono wrak zestrzelonego przez Syrię myśliwca*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,TV-odnaleziono-wrak-zestrzelonego-przez-Syrie-mysliwca,wid,14674531,wiadomosc.html?ticaid=115ddc> (odczyt 20.05.2015).

⁴⁸ WR, *Gorąca granica turecko-syryjska*, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/836?t=Goraca-granica-turecko-syryjska> (odczyt 20.05.2015).

⁴⁹ WP, *Brytyjskie wojsko wkroczyło do Syrii?*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Brytyjskie-wojsko-wkroczylo-do-Syrii,wid,14705260,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

⁵⁰ *Front kurdyjski podczas wojny domowej w Syrii*, http://www.info24.org.pl/art_Front_kurdyjski_podczas_wojny_domowej_w_Syrii.asp (odczyt 20.05.2015).

⁵¹ PAP, *Syria: rebelianci i Kurdowie zawarli porozumienie dzięki opozycjonście*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Syria-rebelianci-i-Kurdowie-zawarli-porozumienie-dzieki-opozycjonscie,wid,15351206,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

⁵² mp, PAP, *Plan Kofiego Annana dla Syrii: utworzenie rządu jedności*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Plan-Kofiego-Annana-dla-Syrii-utworzenie-rzadu-jednosci,wid,14710799,wiadomosc.html?ticaid=11628f> (odczyt 20.10.2015).

⁵³ mp, PAP, *Grupy Przyjaciół Syrii zebrała się w Paryżu*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Grupy-Przyjaciol-Syrii-zebrala-sie-w-Paryzu,wid,14736765,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁵⁴ sol, bart, PAP, *ONZ: Kofi Annan rezygnuje ze stanowiska wysłannika do Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-Kofi-Annan-rezygnuje-ze-stanowiska-wyslannika-do-Syrii,wid,14815180,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015); Następca został dyplomata algierski Lakhdar Brahimi (mp, IAR, *To on zastąpi Kofiego Annana - nowy wysłannik ONZ ds. Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,To-on-zastapi-Kofiego-Annana-nowy-wyslannik-ONZ-ds-Syrii,wid,14836917,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015)).

zabiega o utrzymanie właściwego dialogu⁵⁵. Zapowiedziano również, że wstrzyma dostawę uzbrojenia do Syrii włącznie ze śmigłowcami⁵⁶.

Kolejnym wyjściem z impasu była propozycja Ligii Arabskiej, która zobowiązała się na „bezpieczne wyjście” prezydenta Asada i jego rodziny w Syrii⁵⁷. Próby dyplomatyczne rozwiązania problemu w Syrii próbował realizować następca Kofiego Annana na stanowisku wysłannika ONZ Lekhdara Brahimi – algierski dyplomata, który spotykał się z przedstawicielami państw włączonych w kwestie Syrii. Był m.in. w Iraku, Egipcie, Libanie. Rozmawiał również z prezydentem Baszarem al- Asadem, który wstępnie ustalił kwestię rozejmu popieranego przez takie państwa jak m.in. Rosja, Iran i Radę Bezpieczeństwa ONZ⁵⁸. Skutek jednak zakończył się fiaskiem i kolejnymi atakami zbrojnymi na rebeliantów⁵⁹. Również kolejne spotkanie z prezydentem Syrii na przełomie lat 2012/2013 nie przyniosło oczekiwanych rezultatów⁶⁰.

Dnia 12 grudnia 2012 r. rozpoczęła się kolejna już IV Konferencja „Przyjaciół Syrii” w której wzięło udział ponad 100 państw, na której uznano Syryjską Koalicję Narodową w celu wsparcia Opozycji oraz Sił Rewolucyjnych jako jedyłą legalną przedstawicielkę narodu. Kolejna V Konferencja odbyła się w Rzymie dnia 28 lutego 2013 r. i dotyczyła wsparcia materialnego i politycznego dla syryjskiej opozycji oraz Sił Rewolucyjnych. Udział w Konferencji wzięło 11 państw⁶¹. Następną VI Konferencję, która odbyła się w Stambule dnia 20 kwietnia 2013 r. skrytykował minister spraw zagranicznych Rosji mówiąc o złym kierunku w drodze do rozwiązania sytuacji w Syrii⁶². Kolejnego dnia 21 kwietnia w Am-

⁵⁵ ap, PAP, *Rosyjskie MSZ: Moskwa nie popiera Asada*, http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosyjskie-MSZ-Moskwa-nie-popiera-Asada,wid,14738896,wiadomosc.html?ticaid=1ec25&_tictsrn=3 (odczyt 20.10.2015)

⁵⁶ sol, PAP, *Rosja nie dostarczy Syrii myśliwców, ani innej nowej broni*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosja-nie-dostarczy-Syrii-myśliwcow-ani-innej-nowej-broni,wid,14744911,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁵⁷ ggr, *Liga Arabska zapewnia "bezpieczne wyjście" Asadowi*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Liga-Arabska-zapewnia-bezpieczne-wyjście-Asadowi,wid,14782311,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015)

⁵⁸ mp, ap, IAR, PAP, *Wysłannik ONZ: rozejm w Syrii na czas muzułmańskiego święta*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Wysłannik-ONZ-rozejm-w-Syrii-na-czas-swiet,wid,15035238,wiadomosc.html?ticaid=1162a8> (odczyt 20.10.2015).

⁵⁹ mp, PAP, *Lakhdar Brahimi: sytuacja w Syrii wciąż się pogarsza*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Lakhdar-Brahimi-sytuacja-w-Syrii-wciaz-sie-pogarsza,wid,15048499,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁰ Al. Jazeera, *Brahimi arrives in Damascus and diplomats tell al Jazeera the international envoy is hoping to achieve breakthrough*, <http://blogs.aljazeera.com/topic/syria/brahami-arrives-damascus-and-diplomats-tell-al-jazeera-international-envoy-hoping> (odczyt 20.10.2015).

⁶¹ ap, the, PAP, *Przyjaciele Syrii obiecują opozycji więcej wsparcia*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Przyjaciele-Syrii-obejuja-opozycji-wiecej-wsparcia,wid,15372177,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶² sol, PAP, *Siergiej Ławrow: negatywna rola grupy Przyjaciół Syrii w konflikcie syryjskim*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Siergiej-Lawrow-negatywna-rola-grupy-Przyjaciol-Syrii-w-konflikcie-syryjskim,wid,15503053,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

manie stolicy Jordanii odbyła się kolejna VII Konferencja „Przyjaciół Syrii” przy udziale 11 państw przekonując o wsparciu dla syryjskiej opozycji⁶³.

Kolejna VIII Konferencja „Przyjaciół Syrii” odbyła się w Dosze dnia 24 czerwca 2013 r. w składzie 11 państw (USA, Francja, Wielka Brytania, Niemcy, Włochy, Arabia Saudyjska, Jordania, Katar, Turcja, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Egipt). Na spotkaniu omawiano kwestię dostarczenia uzbrojenia dla syryjskich rebeliantów⁶⁴.

Kolejnym etapem rozważania działań zbrojnych na terytorium Syrii było zagrożenie posiadania broni chemicznej przez rząd Syrii. Do końca roku 2012 zanotowano w Syrii dwa takie przypadki, co spowodowało motywację przeprowadzenia śledztwa i stwierdzeniem, że użycie broni chemicznej jest zbrodnią przeciwko ludzkości⁶⁵. Taka sytuacja spowodowała wzmożone dyskusje i reakcje USA, ONZ i państw europejskich⁶⁶. Również Rosja wyrażała zaniepokojenie w poruszanej kwestii⁶⁷. Kolejne ataki z użyciem broni chemicznej miały miejsce w ciągu całego 2013 r. w których ginęły tysiące Syryjczyków⁶⁸. Praktycznie wszystkie kraje zaangażowane dyplomatycznie w wojnie w Syrii domagało się wszczęcia śledztwa w sprawie użycia broni chemicznej⁶⁹. Po dopuszczeniu naukowców w celu zbadania dowodów, m.in. ostrzelanych przez snajperów zebrano odpowiednie dowody, które nie przyjęła strona syryjska⁷⁰. W związku z wynikami śledztwa odbyło się w Nowym Jorku dnia 28 sierpnia 2013 r. spotkanie 4 państw (USA, Rosja, Francja, Wielka Brytania) podczas którego rozmawiano

⁶³ sol, PAP, *Spotkanie syryjskiej opozycji ws. udziału w rozmowach pokojowych*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Spotkanie-syryjskiej-opozycji-ws-udzialu-w-rozmowach-pokojowych,wid,15673604,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁴ Al Jazeera, *'Friends of Syria' debate arming rebels*, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/201362263944556379.html> (odczyt 20.10.2015)

⁶⁵ *Uncertainty abounds over Syria 'chemical weapons' attack*, <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Mar-20/210802-uncertainty-abounds-over-syria-chemical-weapons-attack.ashx#axzz2O47pUGm6> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁶ sol, ap, PAP, *Izraelski wywiad wie o użyciu broni chemicznej w Syrii? "To dowód, a nawet więcej"*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Izraelski-wywiad-wie-o-uzyciu-broni-chemicznej-w-Syrii-To-dowod-a-nawet-wiecej,wid,15534702,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁷ mp, db, bart, PAP, *Rosja przeciwna "upolitycznianiu" kwestii broni chemicznej w Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosja-przeciwna-upolitycznianiu-kwestii-broni-chemicznej-w-Syrii,wid,15545770,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁸ H. Strange, *Syrian opposition claims 1,300 killed in chemical attack*, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10256236/Syrian-opposition-claims-1300-killed-in-chemical-attack.html> (odczyt 20.10.2015).

⁶⁹ ks, msz, PAP, IAR, RB ONZ: *należy wyjaśnić zarzuty o stosowaniu broni chemicznej w Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,RB-ONZ-nalez-ywyjasnic-zarzuty-o-stosowaniu-broni-chemicznej-w-Syrii,wid,15915481,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷⁰ db, tbe, ONZ: *eksperti ds. broni chemicznej zebrali zeznania ofiar ataku*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-eksperti-ds-broni-chemicznej-zebrali-zeznania-ofiar-ataku,wid,15928119,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

o rezolucji w celu przeprowadzenia działań zbrojnych na terenie Syrii. Rezolucji sprzeciwiła się Rosja⁷¹.

Decydującym etapem wkroczenia wojsk międzynarodowych do Syrii po wielu apelach nawet papieża Franciszka⁷², i przedstawianiu dowodów było przyznanie się przez rząd syryjski do posiadania broni chemicznej. 12 września 2013 r. Baszszar al-Asad zobowiązał się do przekazania broni chemicznej nadzorowi międzynarodowemu. Jednocześnie Syria przystąpiła do Organizacji do spraw Zakazu Broni Chemicznej (OPCW)⁷³. W związku z zaistniałą sytuacją ONZ wystosowało rezolucję nr 2117 w sprawie broni chemicznej. Również od dnia 14 października 2013 r.⁷⁴ Syrię zaczęła obowiązywać Konwencja o zakazie broni chemicznej⁷⁵.

Po trwającym w burzliwej atmosferze rozwiązywaniu problemu posiadania przez Syrię broni chemicznej, odbyła się kolejna IX Konferencja „Przyjaciół Syrii”. W Londynie dnia 22 października 2013 r. tradycyjnie 11 państw omówiło zagadnienie wzięcia udziału w wyborach prezydenckich Baszszar al-Asada w wyborach 2014 r.⁷⁶. Następną X Konferencja miała miejsce w Paryżu 12 stycznia 2014 r. przy udziale 13 państw. Tematem przewodnim było „ograniczone zawieszenie broni” oraz przygotowanie się do Konferencji „Genewa 2”⁷⁷.

Bardzo ważną rolę w rozwiązaniu wojny w Syrii była planowana od dłuższego czasu Konferencja „Genewa 2”. Miała ona miejsce w kurorcie Mon-

⁷¹ sol, PAP, ONZ: stali członkowie RB nie doszli do zgody ws. rezolucji na temat Syrii,

<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-stali-czlonkowie-RB-nie-doszli-do-zgody-ws-rezolucji-na-temat-Syrii,wid,15935516,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷² Franciszek, Franciszku, naucz nas miłości i pokoju, Homilia podczas Mszy św. na placu przed bazyliką św.

Franciszka 4.10.2013, „LO” 2013, nr 11, s. 13; S. Bylina, *Terroryzm zagrożeniem pokoju w nauczaniu papieża Franciszka*, Szczecin 2015, w: *Zwalczanie piractwa, terroryzmu i przestępczości zorganizowanej aspekty historyczne, prawne i praktyczne*, Szczecin 2015, s. 105-128.ap, tbe, PAP, *Papież Franciszek apeluje do Władimira Putina o pokojowe rozwiązanie w sprawie Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Papiez-Franciszek-apeluje-do-Wladimira-Putina-o-pokojowe-rozwiazanie-w-sprawie-Syrii,wid,15958752,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷³ tbe, mp, sol, *Prezydent Syrii Baszar al-Asad: zgoda na nadzór międzynarodowy nad bronią chemiczną*,

<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Prezydent-Syrii-Baszar-al-Asad-zgoda-na-nadzor-miedzynarodowy-nad-bronia-chemiczna,wid,15979885,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷⁴ Rezolucja 2117 (2013) *Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013*,

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117(2013)) (odczyt 20.10.2015).

⁷⁵ ah, *Syria przesłała ONZ wszystkie dokumenty ws. Konwencji o broni chemicznej*,

<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Syria-przeslala-ONZ-wszystkie-dokumenty-ws-Konwencji-o-broni-chemicznej,wid,15987166,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷⁶ bart, tbe, PAP, *Przyjaciele Syrii: dla Asada nie ma miejsca w przyszłym rządzie*,

<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Przyjaciele-Syrii-dla-Asada-nie-ma-miejsca-w-przyszlym-rzadzcie,wid,16096634,wiadomosc.html?icaid=111907> (odczyt 20.10.2015).

⁷⁷ sol, PAP, *John Kerry i Siergiej Lawrow wezwali do "ograniczonego zawieszenia broni" w Syrii*,

<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,John-Kerry-i-Siergiej-Lawrow-wezwali-do-ograniczonego-zawieszenia-broni-w-Syrii,wid,16322785,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

treux nad Jeziorem Genewskim i rozpoczęły się dnia 22 stycznia 2014 r. W rozmowach wzięły udział 32 kraje w tym Iran i Arabia Saudyjska⁷⁸. Podczas Konferencji odbyło się spotkanie dwustronne konfliktu w Syrii, które prowadził Lakhdera Brahimini. Spotkanie miało miejsce 25 stycznia 2014 r.⁷⁹. Wynikiem rozmów była zorganizowana druga tura negocjacji⁸⁰, która odbyła się 10 lutego podczas której apelowano o utworzenie rządu przejściowego⁸¹. Ostatecznie rozmowy nie przyniosły żadnych sensownych rezultatów⁸². Przyjęto jedynie rezolucje nr 2139 w związku z możliwością udzielania pomocy humanitarnej z 22 lutego 2014 r.⁸³, oraz z 14 czerwca 2014 r.⁸⁴.

Kierunek trwania wojny ciągle nie ulegał zmianie. XI już Konferencja „Przyjaciół Syrii” przeprowadzona w Londynie dnia 15 maja 2014 r. zwiększyła wsparcie militarne opozycji syryjskiej, co zostało tradycyjnie skrytykowane przez Rosję⁸⁵. Kolejną porażką rokowań pokojowych w Syrii była ustąpienie z funkcji wysłannika ONZ i Ligi Arabskiej Lekhdara Brahimiego, który złożył urząd dnia 31 maja 2014 r.⁸⁶. Nieustannym wołaniem była postawa papieża Franciszka, który kierował słowa wsparcia do narodu syryjskiego podczas podróży apostołskiej do Ziemi Świętej w dniach 24-26 maja 2014 r.⁸⁷

⁷⁸ ap, mp, PAP, *W niedzielę spotkanie grupy Przyjaciół Syrii z opozycją*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,W-niedziele-spotkanie-grupy-Przyjaciol-Syrii-z-opozycja,wid,16309797,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁷⁹ mp, PAP, *Ponad 30 krajów zaproszonych na konferencję w sprawie Syrii*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Ponad-30-krajow-zaproszonych-na-konferencje-w-sprawie-Syrii,wid,16254296,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸⁰ PAP, *Brahimi: Pierwsza runda rozmów w Genewie nie przyniesie rezultatów*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/brahimi-pierwsza-runda-rozmow-w-genewie-nie-przyniesie-rezultatow,392675.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸¹ mp, PAP, *Rozpoczęła się druga runda negocjacji w ramach konferencji Genewa 2*, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rozpoczela-sie-druga-runda-negocjacji-w-ramach-konferencji-Genewa-2,wid,16395684,wiadomosc.html?icaid=1162aa> (odczyt 20.10.2015).

⁸² Ians, *2nd Round of Geneva II Conference on Syria achieved no Tangible Results*, <http://news.biharprabha.com/2014/02/2nd-round-of-geneva-ii-conference-on-syria-achieved-no-tangible-results/> (odczyt 20.10.2015).

⁸³ *Rezolucja ONZ 2139, (2014), Adopted by the Security Council at its 7116th meeting, on 22 February 2014*, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139(2014)) (odczyt 20.10.2015).

⁸⁴ *Resolution 2165 (2014) Adopted by the Security Council at its 7216th meeting, on 14 July 2014*, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165(2014)) (odczyt 20.10.2015).

⁸⁵ pk/gak, *Wsparcie Zachodu dla syryjskiej opozycji "destrukcyjne". Rosja: My pracujemy ze wszystkimi*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wsparcie-zachodu-dla-syryjskiej-opozycji-destrukcyjne-rosja-my-pracujemy-ze-wszystkimi,428869.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸⁶ db//tka, PAP, *Wysłannik ONZ i Ligi Arabskiej do Syrii ustępuje z funkcji*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wyslannik-onz-i-ligi-arabskiej-do-syrii-ustepuje-z-funkcji,428009.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸⁷ Franciszek, *W poszukiwaniu trwałego pokoju, Przemówienie podczas spotkania z władzami państwowymi w pałacu królewskim w Ammanie, „LO” 2014/6, s. 5.*

Po trzech latach wojny domowej w Syrii i głównego postulatu usunięcia prezydenta Baszszar al-Asada ze stanowiska w kolejnych wyborach prezydenckich, które miały miejsce 3 czerwca 2014 r. ponownie wygrał Baszszar al-Asad⁸⁸. Sytuacja po wyborach nie uległa zmianie w dalszym ciągu były problemem używania broni chemicznej, co powodowało powoływanie kolejnych obserwatorów i nakładanie kolejnych sankcji⁸⁹.

Zakończenie

Reakcje międzynarodowych państw i organizacji można podsumować jako stopniowalne. Początkowo poszczególne państwa i organizacje wystosowały noty dyplomatyczne apelujące o zaprzestanie działań prowadzących do rozlewu krwi. Jest wyraz dezaprobaty i przeciwstawianie się działaniom prezydenta wobec obywateli. Następnie kiedy reakcja apelu nie odnosi żadnego skutku, pojawiają się rozmowy o prowadzeniu sankcji czy też wprowadzaniu obserwatorów ONZ lub Ligi Arabskiej. W chwili dostrzeżenia dowodów stosowania niedozwolonej broni pojawia się kolejna reakcja piętnująca postępowania władz syryjskich. Kolejnym i ostatnim etapem jest wprowadzenie działań militarnych.

Pomimo prowadzenia licznych rozmów i pertraktacji przez przedstawicieli ONZ czy Ligi Arabskiej, nie zmieniono kierunku prowadzenia wojny. Również wspólne spotkania przedstawicieli państw nie doprowadziły do zaprzestania przemocy w Syrii.

Bibliografia

- adso/gak, Zielone światło dla obserwatorów, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zielone-swiatlo-dla-obserwatorow,206879.html> (odczyt 20.10.2015).
- ah, Syria przesłała ONZ wszystkie dokumenty ws. Konwencji o broni chemicznej, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Syria-przeslala-ONZ-wszystkie-dokumenty-ws-Konwencji-o-broni-chemicznej,wid,15987166,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- ah,aw, Albo wybierzecie rozsądek, albo zamęt i destrukcję, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Albo-wybierzecie-rozsadek-albo-zamet-i-destrukcje,wid,13666723,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸⁸ <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/damaszek-oskarza-zachod-o-popieranie-terrorystow,429488.html> (odczyt 20.10.2015).

⁸⁹ asz/rzw, PAP, Unia rozszerza sankcje wobec reżimu w Syrii, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/unia-rozszerza-sankcje-wobec-rezimu-w-syrii,442319.html> (odczyt 20.10.2015).

- ah,aw, Albo wybierzecie rozsądek, albo zamęt i destrukcję,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Albo-wybiezecie-rozsadek-albo-zamet-i-destrukcje,wid,13666723,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Al Jazeera, Syria's Assad sets parliamentary poll date,
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/03/2012313101752849363.html> (odczyt 20.10.2015).
- Al Jazeera, Syria's 'friends' urge Annan to set timeline,
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/04/20124114339559610.html> (odczyt 20.10.2015).
- Al Jazeera, 'Friends of Syria' debate arming rebels,
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2013/06/201362263944556379.html> (odczyt 20.10.2015).
- Al. Jazeera, Arab League approves Syria sanctions,
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/11/20111127143750187116.html> (odczyt 20.10.2015).
- Al. Jazeera, Brahimi arrives in Damascus and diplomats tell al Jazeera the international envoy is hoping to achieve breakthrough,
<http://blogs.aljazeera.com/topic/syria/brahimi-arrives-damascus-and-diplomats-tell-al-jazeera-international-envoy-hoping> (odczyt 20.10.2015)
- Ant,jak,mtom, Koniec stanu wyjątkowego. Po 48 latach,
<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/koniec-stanu-wyjatkowego-po-48-latach,165773.html> (odczyt 20.05.2015).
- ap, mp, PAP, W niedzielę spotkanie grupy Przyjaciół Syrii z opozycją,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,W-niedziele-spotkanie-grupy-Przyjaciol-Syrii-z-opozycja,wid,16309797,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015)
- ap, PAP, Rosyjskie MSZ: Moskwa nie popiera Asada,
http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosyjskie-MSZ-Moskwa-nie-popiera-Asada,wid,14738896,wiadomosc.html?ticaid=1ec25&_ticrsn=3 (odczyt 20.10.2015).
- ap, tbe, PAP, Przyjaciele Syrii obiecują opozycji więcej wsparcia,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Przyjaciele-Syrii-obiecujaja-opozycji-wiecej-wsparcia,wid,15372177,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Asl, pszl, kaie, ONZ zawiesza misję w Syrii,
<http://www.tvp.info/7737987/swiat/onz-zawiesza-misje-w-syrii> (odczyt 20.05.2015).
- Assad, Syria on road to 'comprehensive reforms',
<http://www.hurriyetaidailynews.com/assad-syria-on-road-to-comprehensive-reforms.aspx?pageID=438&n=assad-syria-on-road-to-comprehensive-reforms> (odczyt 20.05.2015).

- asz/rzw, PAP, Unia rozszerza sankcje wobec reżimu w Syrii,
<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/unia-rozszerza-sankcje-wobec-rezimu-w-syrii,442319.html> (odczyt 20.10.2015).
- Aw/PAP, Władze Syrii: sankcje USA służą interesom Izraela,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Wladze-Syrii-sankcje-USA-sluza-interesom-Izraela,wid,13423997,wiadomosc.html>(odczyt 20.05.2015).
- Baker L., Croft A., Abbas M., EU discussing possible sanctions on Syria: diplomat,
<http://www.reuters.com/article/us-syria-hague-idUSTRE73P50020110426>
(odczyt 20.10.2015).
- bart, tbe, PAP, Przyjaciele Syrii: dla Asada nie ma miejsca w przyszłym rządzie,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Przyjaciele-Syrii-dla-Asada-nie-ma-miejsca-w-przyszlym-rzadzie,wid,16096634,wiadomosc.html?ticaid=111907>
(odczyt 20.10.2015).
- Benedykt XVI, *Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 2011 r.* „LO” 2011/2.
- Bylina S., *Terroryzm zagrożeniem pokoju w nauczaniu papieża Franciszka*, Szczecin 2015,
[w:] *Zwalczanie piractwa, terroryzmu i przestępczości zorganizowanej aspekty historyczne, prawne i praktyczne*, Szczecin 2015.
- Charbonneau L., UN to Assad: Military force on civilians must stop,
<http://www.reuters.com/article/us-syria-un-idUSTRE7752N720110806> (odczyt 20.10.2015).
- Charbonneau L., Worsnip P., U.N. rights body condemns Syria, orders probe,
<http://www.reuters.com/article/us-syria-un-rights-idUSTRE73R5NX20110429> (odczyt 20.10.2015).
- db, tbe, ONZ: eksperci ds. broni chemicznej zebrali zeznania ofiar ataku,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-eksperci-ds-broni-chemicznej-zebrali-zeznania-ofiar-ataku,wid,15928119,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- db//tka, PAP, Wysłannik ONZ i Ligi Arabskiej do Syrii ustępuje z funkcji,
<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/wyslannik-onz-i-ligi-arabskiej-do-syrii-ustepuje-z-funkcji,428009.html> (odczyt 20.10.2015)
- De Clercq G., G8 "appalled" by Syria, warns of "further measures",
<http://www.reuters.com/article/us-g8-syria-communiqué-idUSTRE74Q4V720110527> (odczyt 20.10.2015).
- E. Beech, EU powers push U.N. council to condemn Syria: envoys
<http://www.reuters.com/article/us-syria-un-idUSTRE73O49Q20110425> (odczyt 20.10.2015).
- European Powers Draft UN Condemnation Of Syrian Crackdown
https://www.ecoi.net/local_link/159096/261823_en.html (odczyt 20.10.2015).
- France urges Syria to embrace dialogue, change, <http://www.reuters.com/article/us-syria-france-idUSTRE72N1W020110324>; B. Rohan, J. Irish, C. Bremer, Ger-

- many urges Syria to halt violence, launch talks
<http://www.reuters.com/article/us-syria-france-germany-idUSTRE72N49O20110324> (odczyt 20.10.2015)
- Franciszek, *Franciszku, naucz nas miłości i pokoju, Homilia podczas Mszy św. na placu przed bazyliką św. Franciszka* 4.10.2013, „LO” 2013, nr 11.
- Franciszek, Papież Franciszek apeluje do Władimira Putina o pokojowe rozwiązanie w sprawie Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Papiez-Franciszek-apeluje-do-Wladimira-Putina-o-pokojowe-rozwiazanie-w-sprawie-Syrii,wid,15958752,wiadomosc.html>
- Franciszek, *W poszukiwaniu trwałego pokoju, Przemówienie podczas spotkania z władzami państwowymi w pałacu królewskim w Ammanie*, „LO” 2014/6.
- Front kurdyjski podczas wojny domowej w Syrii,
http://www.info24.org.pl/art_Front_kurdyjski_podczas_wojny_domowej_w_Syrii.asp (odczyt 20.05.2015).
- gak, PAP, Jednogłośnie za Annanem i jego planem pokojowym, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/jednoglosnie-za-annanem-i-jego-planem-pokojowym,204402.html> (odczyt 20.10.2015).
- gak, PAP, Padł kolejny bastion rebelii. Żołnierze Asada w Idlib, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/padl-kolejny-bastion-rebelii-zolnierze-asada-w-idlib,203235.html> (odczyt 20.10.2015).
- ggr, Liga Arabska zapewnia "bezpieczne wyjście" Asadowi,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Liga-Arabska-zapewnia-bezpieczne-wyjście-Asadowi,wid,14782311,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- ib, Sytuacja w Syrii gwałtownie się pogarsza, opuście kraj",
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Sytuacja-w-Syrii-gwaltownie-sie-pogarsza-opuszczenie-kraj,wid,13349077,wiadomosc.html?ticaid=1161e7> (odczyt 20.10.2015).
- Jak/gak, PAP, Rebelianci: Koniec z zawieszeniem broni, wznowiliśmy ataki,
<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/rebelianci-koniec-z-zawieszeniem-broni-wznowilismy-ataki,255764.html> (odczyt 20.05.2015).
- jak/mn//bgr, Liga Arabska chce wysłania wojsk do Syrii,
<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/liga-arabska-chce-wyslania-wojsk-do-syrii,200313.html> (odczyt 20.10.2015).
- Jomma F., *System polityczny Syrii a "Arabska Wiosna Ludów". Reforma państwa czy upadek reżimu?*[w:] *Bunt czy rewolucja? Przemiany na Bliskim Wschodzie po 2010 roku*, Górak-Sosnowska K., Pachniak K. (red. nauk.), Łódź 2010.
- jpo, PAP, "Tam wciąż działa maszyna do zabijania",
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Tam-wciaz-dziala-maszyna-do-zabijania,wid,14214134,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).

- JS/PAP, Brat prezydenta Syrii na czele listy osób objętych sankcjami UE, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/brat-prezydenta-syrii-na-czele-listy-osob-objetych-sankcjami-ue/g1gtt> (odczyt 20.05.2015).
- ks, msz, PAP, IAR, RB ONZ: należy wyjaśnić zarzuty o stosowaniu broni chemicznej w Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,RB-ONZ-nalezy-wyjasnic-zarzuty-o-stosowaniu-broni-chemicznej-w-Syrii,wid,15915481,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- lans, 2nd Round of Geneva II Conference on Syria achieved no Tangible Results, <http://news.biharprabha.com/2014/02/2nd-round-of-geneva-ii-conference-on-syria-achieved-no-tangible-results/> (odczyt 20.10.2015).
- meg, PAP, Liga Arabska zawiesiła Syrię, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Liga-Arabska-zawiesila-Syrie,wid,13980488,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Mn/fac/k/PAP, Syria: misja obserwatorów to "fiasko", <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/syria-misja-obszernikow-to-fiasko,196392.html> (odczyt 20.05.2015).
- mp, ap, IAR, PAP, Wysłannik ONZ: rozejm w Syrii na czas muzułmańskiego święta, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Wyslannik-ONZ-rozejm-w-Syrii-na-czas-swiet,wid,15035238,wiadomosc.html?icaid=1162a8> (odczyt 20.10.2015).
- Mp, ap/PAP, Torturowali, strzelali, by zabić - dramatyczny raport, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Torturowali-strzelali-by-zabic-dramatyczny-raport,wid,13699334,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).
- mp, db, bart, PAP, Rosja przeciwna "upolitycznianiu" kwestii broni chemicznej w Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosja-przeciwna-upolitycznianiu-kwestii-broni-chemicznej-w-Syrii,wid,15545770,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- mp, IAR, To on zastąpi Kofiego Annana - nowy wysłannik ONZ ds. Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,To-on-zastapi-Kofiego-Annana-nowy-wyslannik-ONZ-ds-Syrii,wid,14836917,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- mp, PAP, Grupy Przyjaciół Syrii zebrała się w Paryżu, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Grupy-Przyjaciol-Syrii-zebrala-sie-w-Paryzu,wid,14736765,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- mp, PAP, Lakhdar Brahimi: sytuacja w Syrii wciąż się pogarsza, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Lakhdar-Brahimi-sytuacja-w-Syrii-wciaz-sie-pogarsza,wid,15048499,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- mp, PAP, Plan Kofiego Annana dla Syrii: utworzenie rządu jedności, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Plan-Kofiego-Annana-dla-Syrii-utworzenie-rzadu-jednosci,wid,14710799,wiadomosc.html?icaid=11628f> (odczyt 20.10.2015).

- mp, PAP, Ponad 30 krajów zaproszonych na konferencję w sprawie Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Ponad-30-krajow-zaproszonych-na-konferencje-w-sprawie-Syrii,wid,16254296,wiadomosc.htm> l (odczyt 20.10.2015).
- mp, PAP, Rozpoczęła się druga runda negocjacji w ramach konferencji Genewa 2, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rozpoczela-sie-druga-runda-negocjacji-w-ramach-konferencji-Genewa-2,wid,16395684,wiadomosc.html?ticaid=1162aa> (odczyt 20.10.2015).
- mp, PAP, Walki w Syrii zakończą się 10 kwietnia?, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Walki-w-Syrii-zakoncza-sie-10-kwietnia,wid,14382423,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Mp/PAP, Dowódca syryjskich rebeliantów: nie powiódł się plan pokojowy, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Dowodca-syryjskich-rebeliantow-nie-powiodl-sie-plan-pokojowy,wid,14532955,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).
- Muir J., Syria clashes blight ceasefire hopes, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17661878> (odczyt 20.05.2015).
- mz, PAP, Cały świat jednoczy się przeciw postawie Rosji i Chin, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Caly-swiat-jednoczy-sie-przeciw-postawie-Rosji-i-Chin,wid,14226272,wiadomosc.html?ticaid=116278> (odczyt 20.10.2015)
- Nebehay S., Red Cross delivers first relief aid to Deraa, <http://www.reuters.com/article/us-syria-redcross-idUSTRE7446P120110506> (odczyt 20.10.2015).
- ONZ potępia łamanie praw człowieka Syrii, https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/hr_syria/id652735/ (odczyt 20.10.2015).
- PAP, Al-Kaida po stronie Syryjczyków, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/al-kaida-po-stronie-syryjczykow,179457.html> (odczyt 20.10.2015).
- PAP, Syria: rebelianci i Kurdowie zawarli porozumienie dzięki opozycjiście, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Syria-rebelianci-i-Kurdowie-zawarli-porozumienie-dzieki-opozycjoniscie,wid,15351206,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).
- PAP, TV, Odnaleziono wrak zestrzelonego przez Syrię myśliwca, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,TV-odnaleziono-wrak-zestrzelonego-przez-Syrie-mysliwca,wid,14674531,wiadomosc.html?ticaid=115ddc> (odczyt 20.05.2015).
- PAP, Brahimi: Pierwsza runda rozmów w Genewie nie przyniesie rezultatów, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/brahimi-pierwsza-runda->

- rozmow-w-genewie-nie-przyniesie-rezultatow,392675.html (odczyt 20.10.2015).
- pk/gak, Wsparcie Zachodu dla syryjskiej opozycji "destrukcyjne". Rosja: My pracujemy ze wszystkimi, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata/2/wsparcie-zachodu-dla-syryjskiej-opozycji-destrukcyjne-rosja-my-pracujemy-ze-wszystkimi,428869.html> (odczyt 20.10.2015).
- po, PAP, Brutalny reżim zgadza się na obserwatorów "co do zasady", <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Brutalny-rezim-zgadza-sie-na-obszernikow-co-do-zasady,wid,14000737,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- po, PAP, Interwencji w Syrii nie będzie, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Interwencji-w-Syrii-nie-bedzie,wid,13992726,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- po, PAP, Ostatnie godziny ultimatum dla Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Ostatnie-godziny-ultimatum-dla-Syrii,wid,14022656,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Ps/PAP, Liga Arabska zawiesza misję obserwacyjną w Syrii, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,11049650,Liga_Arabska_zawiesza_misje_obszernikowa_w_Syrii.html (odczyt 20.05.2015).
- Resolution 2165 (2014) Adopted by the Security Council at its 7216th meeting, on 14 July 2014, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2165(2014)) (odczyt 20.10.2015).
- Rezolucja 2117 (2013) Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117\(2013\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2117(2013)) (odczyt 20.10.2015).
- Rezolucja ONZ 2139, (2014), Adopted by the Security Council at its 7116th meeting, on 22 February 2014, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139\(2014\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2139(2014)) (odczyt 20.10.2015).
- Samir A., Arab League chief heads to U.N. over Syria, <http://www.reuters.com/article/us-syria-league-un-idUSTRE80S0CM20120129> (odczyt 20.10.2015).
- Samir A., Arab League: don't expect "drastic" steps over Syria, <http://www.reuters.com/article/us-syria-arabs-idUSTRE7771WG20110808> (odczyt 20.10.2015).
- sol, ap, PAP, Izraelski wywiad wie o użyciu broni chemicznej w Syrii? "To dowód, a nawet więcej", <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Izraelski-wywiad>

- wie-o-uzyciu-broni-chemicznej-w-Syrii-To-dowod-a-nawet-wiecej,wid,15534702,wiadomosc.html (odczyt 20.10.2015).
- sol, bart, ib, IAR, PAP, Koniec misji obserwatorów ONZ w Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Koniec-misji-obszernikow-ONZ-w-Syrii,wid,14849847,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, bart, PAP, ONZ: Kofi Annan rezygnuje ze stanowiska wysłannika do Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-Kofi-Annan-rezygnuje-ze-stanowiska-wyslannika-do-Syrii,wid,14815180,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, PAP, John Kerry i Siergiej Ławrow wezwali do "ograniczonego zawieszenia broni" w Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,John-Kerry-i-Siergiej-Lawrow-wezwali-do-ograniczonego-zawieszenia-broni-w-Syrii,wid,16322785,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, PAP, ONZ: stali członkowie RB nie doszli do zgody ws. rezolucji na temat Syrii, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,ONZ-stali-czlonkowie-RB-nie-doszli-do-zgody-ws-rezolucji-na-temat-Syrii,wid,15935516,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, PAP, Rosja nie dostarczy Syrii myśliwców, ani innej nowej broni, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Rosja-nie-dostarczy-Syrii-mysliwcow-ani-innej-nowej-broni,wid,14744911,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, PAP, Siergiej Ławrow: negatywna rola grupy Przyjaciół Syrii w konflikcie syryjskim, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Siergiej-Lawrow-negatywna-rola-grupy-Przyjaciol-Syrii-w-konflikcie-syryjskim,wid,15503053,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- sol, PAP, Spotkanie syryjskiej opozycji ws. udziału w rozmowach pokojowych, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Spotkanie-syryjskiej-opozycji-ws-udzialu-w-rozmowach-pokojowych,wid,15673604,wiadomosc.html> (odczyt 20.10.2015).
- Sol/PAP, Obserwatorzy ranni - winny syryjski reżim, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Obserwatorzy-ranni-winnny-syryjski-rezim,wid,14153592,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).
- Strange H., Syrian opposition claims 1,300 killed in chemical attack, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10256236/Syrian-opposition-claims-1300-killed-in-chemical-attack.html> (odczyt 20.10.2015).
- Syria unrest: Protest in Homs as peace monitors arrive, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-16334352> (odczyt 20.05.2015).
- tbe, mp, sol, Prezydent Syrii Baszar al-Asad: zgoda na nadzór międzynarodowy nad bronią chemiczną, <http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Prezydent-Syrii->

Baszar-al-Asad-zgoda-na-nadzor-miedzynarodowy-nad-bronia-chemiczna,wid,15979885,wiadomosc.html (odczyt 20.10.2015).

Uncertainty abounds over Syria 'chemical weapons' attack,
<http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Mar-20/210802-uncertainty-abounds-over-syria-chemical-weapons-attack.ashx#axzz2O47pUGm6>

WP, Brytyjskie wojsko wkroczyło do Syrii?,
<http://konflikty.wp.pl/kat,127354,title,Brytyjskie-wojsko-wkroczylo-do-Syrii,wid,14705260,wiadomosc.html> (odczyt 20.05.2015).

WR, Gorąca granica turecko-syryjska, <http://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/836?t=Goraca-granica-turecko-syryjska>
(odczyt 20.05.2015).

Zdanowski J., *Bliski Wschód 2011: bunt czy rewolucja?* Kraków 2011.